

Woonwenz

Ecologisch veldonderzoek
Teuniswijk Venlo

Rapportnummer R201716-B
20 september 2017

Auteur:
Ir. F. Fahner

Inhoudsopgave

	<i>Blz.</i>
1. Inleiding	4
2. Onderzoek huismus	6
2.1. Methodiek en resultaten	6
2.2. Resultaten	7
3. Onderzoek gierzwaluw	9
3.1. Methodiek en resultaten	9
3.2. Resultaten	10
4. Onderzoek vleermuizen	11
4.1. Methodiek en resultaten	11
4.2. Functie kraam-/zomerverblijf	12
4.3. Functie paarverblijf	14
4.4. Resumé	14
5. Discussie, conclusies en vervolgstappen	17
5.1. Huismus	17
5.2. Gierzwaluw	17
5.3. Vleermuizen	18
5.4. Overige beschermde soorten	19
5.5. Conclusies	19
5.6. Vervolgstappen	20
<i>Bijlagen</i>	
1. Lijst van opgenomen vleermuisgeluiden	21

Tabellen

1.	Methode en werkwijze voor inventarisatie van nestplaatsen van de huismus	6
2.	Specificatie rondes huismusonderzoek, voorjaar 2017	7
3.	Methode en werkwijze voor inventarisatie van nestplaatsen van de gierzwaluw	9
4.	Specificatie rondes gierzwaluwonderzoek, voorjaar-zomer 2017	10
5.	Overzicht vleermuisprotocol voor te onderzoeken functies in de zomer	11
6.	Specificatie rondes vleermuisonderzoek, zomer 2017	12
7.	Samenvatting vleermuiswaarnemingen	15

Figuren

1.	Overzicht projectgebied met bloknummers	4
2.	Spectrogram Time Expansion-opname gewone dwergvleermuis; 15-7-2017 4:50 u.	16

Kaarten

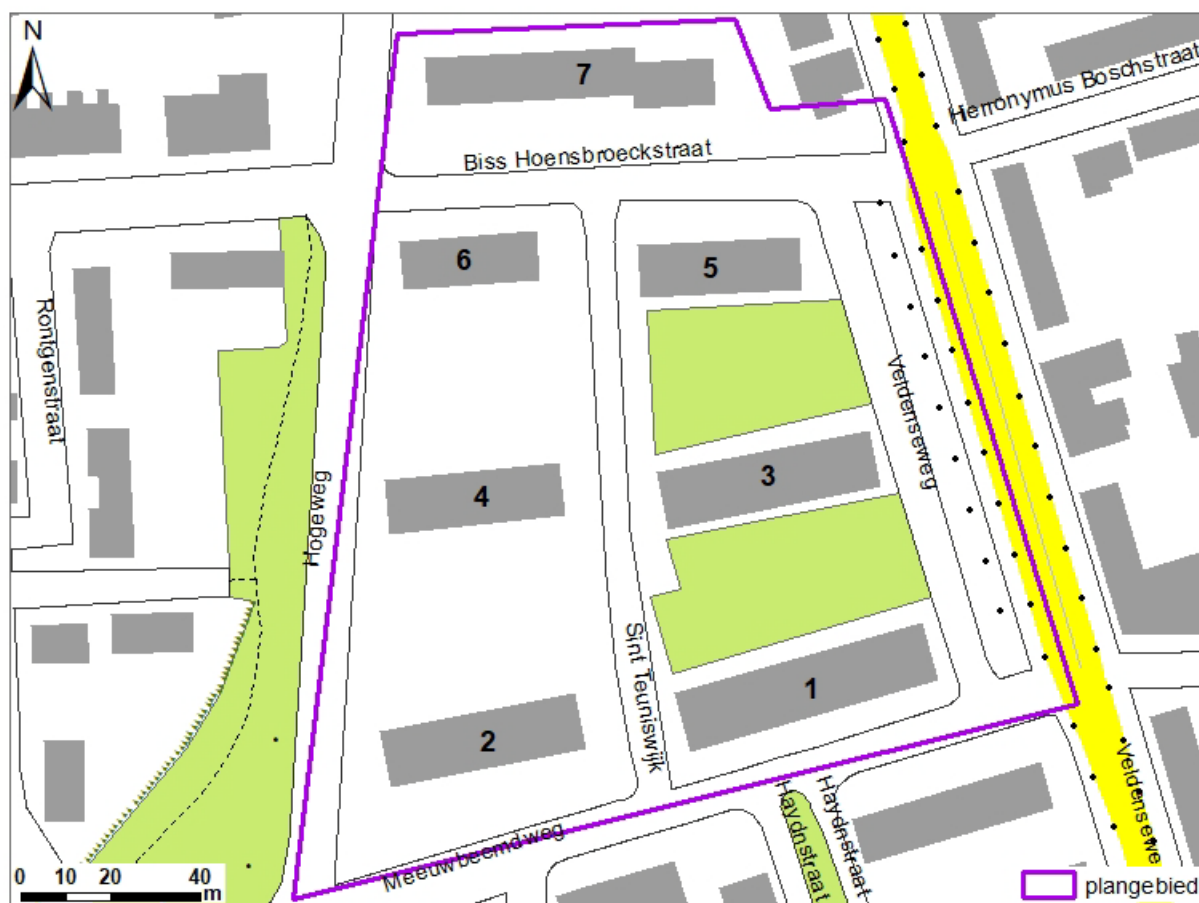
1.	Overzicht vleermuiswaarnemingen
----	---------------------------------

1. Inleiding

Aanleiding

De woningcorporatie Woonwenz te Venlo is voornemens om de Teuniswijk in Venlo-Noord te herstructureren. Momenteel zijn hier 126 portiekflats inclusief 12 winkelruimtes gesitueerd. Het voornemen betreft een fasegewijze sloop en nieuwbouw van circa 65 grondgebonden woningen.

Voorjaar 2017 is een quickscan flora en fauna uitgevoerd om na te gaan of er door het voornemen mogelijk strijdigheid ontstaat met de Wet natuurbescherming¹. De uitkomst van deze quickscan was dat er nader onderzoek nodig is naar gebouwbewonende soorten, met name huismus, gierzwaluw en vleermuizen, in het bijzonder gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Figuur 1: Overzicht projectgebied met bloknummers.

¹ Fahner, F. 2017. *Quickscan flora en fauna Teuniswijk Venlo*. Rapp. 201716-A d.d. 19-04-2017. FF advies, Roermond.

Doelstelling

In voorliggend rapport worden de resultaten gepresenteerd van het nader onderzoek naar de genoemde soorten. Daarbij dient, gelet op een eventueel aan te vragen ontheffing, antwoord gegeven te worden op de volgende vragen:

- 1) Zijn er verblijfplaatsen in de te slopen flats van huismus en zo ja, om welk aantal gaat het ?
- 2) Zijn er verblijfplaatsen in de te slopen flats van gierzwaluw en zo ja, om welk aantal gaat het ?
- 3) Zijn er verblijfplaatsen in de te slopen flats van vleermuizen en zo ja, om welke soorten gaat het, welke functies worden daarbij aangetast en om welk aantal gaat het ?
- 4) Zijn er verblijfplaatsen van nog andere gebouwbewonende en beschermde soorten aanwezig, die niet direct uit de quickscan naar voren gekomen zijn, maar waar eveneens rekening moet worden gehouden, zoals steenmarter ?

Opbouw rapport

In hoofdstuk 1 worden aanleiding en doelstelling van het onderzoek behandeld. De resultaten worden per soort of soortgroep in de navolgende hoofdstukken behandeld: hoofdstuk 2 gaat in op de huismus, hoofdstuk 3 de gierzwaluw en hoofdstuk 4 de vleermuizen. Daarbij wordt de eerste paragraaf van ieder hoofdstuk gewijd aan de bij het onderzoek gevolgde methodiek. Hoofdstuk 5 bevat een discussie van de resultaten per soort of soortgroep, waarna de twee laatste paragrafen van dit hoofdstuk de conclusies bevatten met benodigde vervolgstappen.

Bij het onderzoek zijn de zeven flatgebouwen opeenvolgend genummerd van 1 tot 7. In het vervolg worden deze aangeduid met de blokken 1 tot 7. Bovenstaande figuur 1 geeft de nummers van de blokken binnen het projectgebied weer. De projectgrens is in het rapport van de quickscan (zie noot 1, pag. 5) reeds gedefinieerd.

2. Onderzoek huismus

2.1. Methodiek

Protocol

Bij de werkwijze voor het vaststellen van de aan- of afwezigheid van nesten is in principe het soortinventarisatieprotocol gehanteerd van het Netwerk Groene Bureaus². Dit protocol wijkt slechts in geringe mate af van de Soortenstandaard Huismus van het Ministerie³ en is gebaseerd op iets gewijzigde inzichten ten opzichte van de oudere soortenstandaard.

Tabel 1

Methode en werkwijze voor inventarisatie van nestplaatsen van de huismus

Bron: Netwerk Groene Bureaus

Methode	Periode	Duur	Aantal	Interval	Weer	Tijdstip
Inventarisatie zingende dieren	1/4 – 20/6	> 1 uur	2	>10 dagen	gunstige weersomstandigheden (geen regen, harde wind en koude)	tussen 1 à 2 uur na zonsopkomst en 1 à 2 uur voor zonsondergang
<i>Soortenstandaard:</i>						
	10/3 – 20/6	niet aangegeven	4	>10 dagen	als boven, en op geluidsluwe momenten	rond 1 à 2 uur na zonsopkomst
Of:	1/4 – 15/5	idem	2	idem	idem	idem

Uitwerking

Er zijn twee ochtendbezoeken gebracht. Een avondbezoek is in het onderhavige geval ongunstig, in verband met de drukte rond de flats van op straat aanwezige jongeren in de avond. En het intensief observeren van de gevels van de flats wordt door de bewoners niet geaccepteerd c.q. als intimiderend ervaren.

In tabel 2 zijn de weersomstandigheden voor de beide rondes weergegeven, alsmede de aankomst- en vertrektijd. Qua weersomstandigheden kan nog worden

² Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming (versie juli 2017). Netwerk Groene Bureaus.

³ Soortenstandaard Huismus, *Passer domesticus*. Dienst Regelingen, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. December 2011.

toegevoegd dat het op beide data helder en droog weer was, zodat voor zichtwaarnemingen de omstandigheden gunstig waren.

Tabel 2
Specificatie rondes huismusonderzoek, voorjaar 2017

N.B. Weergegevens zijn ontleend aan het KNMI⁴; tijden zonsopkomst en zonsondergang zijn ontleend aan de website zonsondergangtijden.nl

Ronde	Datum	Tijd van	Tijd tot	Zon op	Temp min	Temp max	Wind max
1	8-apr	07:50	09:40	06:55	2,7 °C	15,6 °C	2 Bft
2	13-mei	06:40	07:45	05:48	10,4 °C	22,0 °C	4 Bft

2.2. Resultaten

Ronde 1

Op zaterdagochtend 8 april is tussen 07.50 u. en 09.40 uur een veldbezoek gebracht. Zonsopkomst die dag was 06.55 uur. Het was zeer rustig, half bewolkt weer na een vrij koude nacht. De omstandigheden waren optimaal voor het vaststellen van eventuele huismusnesten in gebouwen, mede gelet op de rust in de wijk. Er zijn slechts enkele bewoners gezien die hun huis uitkwamen en achter de ramen was eveneens slechts een enkele bewoner te zien.

Binnen het projectgebied zijn geen huismussen waargenomen. Maar wel is de huismus waargenomen op de westrand van het projectgebied. Een nestplaats is aanwezig in de woning aan de westkant van de Hogeweg⁵. Er werden hier huismussen waargenomen met nestmateriaal in de snavel die in de openingen achter de dakrand naar binnen gingen.

Verder zijn huismussen aangetroffen in de beukenhaag achter het flatgebouw aan de noordzijde van de Biss Hoensbroeckstraat, langs de Hogeweg. Vermoed wordt dat het hier om een slaappleats gaat.

Ronde 2

Op zaterdagochtend 13 mei is tussen 06.40 u. en 07.45 uur de tweede ronde gehouden. Opnieuw was het die dag zeer rustig en ook helder weer, maar nu niet na een koude nacht. Gelet op het tijdstip waren ook bij deze ronde nauwelijks bewoners zichtbaar en konden de observaties van de gevels ongestoord plaatsvinden.

⁴ <https://projects.knmi.nl/klimatologie/daggegevens/index.cgi>

⁵ Voor de locatieaanduidingen en foto's van de hier genoemde plekken buiten het projectgebied, zie het quickscanonderzoek, rapport R201716-A d.d. 19-04-2017

Tijdens deze ronde zijn veel houtduiven en enkele lijsters waargenomen, maar binnen het projectgebied zijn ook deze keer geen huismussen gezien, in elk geval geen uit- of invliegende vogels. Op de hoek van de eerder genoemde woning aan de Hogeweg was wel veel activiteit waarneembaar van huismussen. Het getjilp van (jonge) mussen was duidelijk hoorbaar en in de bomen nabij het huis waren veel foeragerende huismussen te zien.

Aan de achterkant van blok 6 zijn tijdens deze ronde twee gierzwaluwen gezien, die in een van de spleten hoog in de in gevel (vergelijk foto 1) naar binnen trachten te komen. Deze poging was overigens niet succesvol. Zie verder hoofdstuk 3.

Foto 1: Voorbeeld van spleet in gevel/dakrand

3. Onderzoek gierzwaluw

3.1. Methodiek

Protocol

Bij de werkwijze voor het vaststellen van de aan- of afwezigheid van nesten is in principe het soortinventarisatieprotocol gehanteerd van het Netwerk Groene Bureaus, zie §2.1. Dit protocol wijkt slechts in geringe mate af van de Soortenstandaard Gierzwaluw van het Ministerie⁶ en is gebaseerd op iets gewijzigde inzichten ten opzichte van de oudere soortenstandaard, zie tabel 3.

Tabel 3

Methode en werkwijze voor inventarisatie van nestplaatsen van de gierzwaluw

Bron: Netwerk Groene Bureaus

Methode	Periode	Aantal	Interval	Weer	Tijdstip/duur
Inventarisatie gierende dieren, in- en uitvliegende dieren	1/6 – 15/7	3	>10 dagen	droog	2 uur voor zonsondergang tot zonsondergang
<i>Soortenstandaard:</i>					
	1/6 – 15/7	≥3	>10 dagen	droog, weinig wind	gehele dag, bij voorkeur van 18.00 u. tot zonsondergang

Uitwerking

Er zijn in totaal drie avondbezoeken gebracht. In §2.1 is al opgemerkt dat de avondrondes in de onderhavige wijk lastig uit te voeren zijn in verband met aanwezige c.q. rondhangende jeugd in de straten. Bovendien kunnen de gevels niet continu c.q. intensief geobserveerd worden, vanwege de bewoners⁷.

In tabel 4 zijn de weersomstandigheden voor de beide rondes weergegeven, alsmede de aankomst- en vertrektijd. Qua weersomstandigheden kan nog worden

⁶ Soortenstandaard Gierzwaluw, *Apus apus*. Dienst Regelingen, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. December 2011.

⁷ Het betreft een gemêleerde wijk met >50% allochtonen. Tijdens de tweede ronde is met de politie gesproken, die door een van de bewoners was opgeroepen; de betreffende beambte gaf aan dat er voorzichtig te werk moet worden gegaan. Bij latere rondes is door een enkele bewoner van een aangrenzende wijk aangegeven dat het hier een typische 'probleemwijk' betreft

toegevoegd dat het op beide data helder, droog en ook warm weer was, zodat voor zichtwaarnemingen de omstandigheden gunstig waren.

Ronde 1 is door twee onderzoekers tegelijkertijd gelopen, waarbij door ieder herhaaldelijk rond de helft van het projectgebied is gelopen. Ronde 2 en 3 is door een onderzoeker per keer uitgevoerd.

Tabel 4

Specificatie rondes gierzwaluwonderzoek, voorjaar-zomer 2017

N.B. Weergegevens zijn ontleend aan het KNMI⁸; tijden zonsopkomst en zonsondergang zijn ontleend aan de website zonsondergangtijden.nl

Ronde	Datum	Tijd van	Tijd tot	Zon onder	Temp min	Temp max	Wind max
1	2 juni	19:48	21:48	21:54	12,3 °C	29,5 °C	2 Bft
2	26 juni	20:05	22:10	22:07	14,3 °C	24,2	3 Bft
3	8 juli	19:18	21:35	22:02	15,2 °C	29,0 °C	3 Bft

3.2. Resultaten

Voorronde

Tijdens de huismusronde op 13 mei werden lange tijd 10 à 15 gierzwaluwen hoog in de lucht boven de Teuniswijk (foeragerend) waargenomen. Rond half acht probeerden twee gierzwaluwen in een spleet te kruipen in de achtergevel van blok 6, maar ze bleven niet binnen.

Ronde 1

De eerste ronde op 2 juni leverde een verblijfplaats op, namelijk aan de voorgevel van blok 6, waar een gierzwaluw in een spleet in de dakrand verdween, om 21.10 u. Vanaf 20.08 u. tot 21.15 u. werden circa 20 gierzwaluwen hoog in de lucht waargenomen boven de Teuniswijk. Daarna werd de activiteit geleidelijk minder. Vanaf 21.30 u. zijn geen gierzwaluwen meer gezien, ook niet hoog in de lucht.

Rondes 2 en 3

Zowel de tweede als de derde ronde leverden geen zichtwaarnemingen op van invliegende gierzwaluwen. Wel zijn gierzwaluwen waargenomen, soms groepen van circa 20 vogels, maar bijna steeds hoog boven de woonwijk vliegend. De invliegende gierzwaluw tijdens de eerste ronde is niet opnieuw vastgesteld.

⁸ <https://projects.knmi.nl/klimatologie/daggegevens/index.cgi>

4. Onderzoek vleermuizen

4.1. Methodiek

Protocol

Voor het onderzoek is het vleermuisprotocol (versie maart 2017) gevolgd. Voor de beide te onderzoeken soorten, te weten gewone dwergvleermuis en laatvlieger, zijn de voorschriften voor de methodiek min of meer gelijk, met slechts geringe afwijkingen. Daarom wordt in onderstaande tabel geen onderscheid gemaakt, maar wel wordt steeds de 'strengste norm' gehanteerd voor de beide soorten voor wat betreft weersomstandigheden.

Tabel 5

Overzicht vleermuisprotocol voor te onderzoeken functies in de zomer

Bron: Vleermuisprotocol Netwerk Groene Bureaus/Zoogdiervereniging, versie maart 2017

Functie en onderzoeksconditie	Kraamverblijf	Zomerverblijf	Paarverblijf
periode van	(10/5) 15/5 - 15/7 (20/7)	15/5 - 15/9 (15/10)	15/8 - 15/9
starttijd t.o.v. zonsondergang	0 min na	0 min na	(0) 60 min na; beter rond middernacht
eindtijd t.o.v. zonsopkomst	(30) 0 min voor	(30) 0 min voor	(1 uur voor), eerder bij kou
aantal & duur veldbezoeken	2 x 2 uur	2 x 2 uur, waarvan >1 ochtend en 1x in kraamperiode	2 x 2 uur
periode tussen veldbezoeken	> (10) 30 dagen	> (10) 20 dagen	> (10) 20 dagen
temperatuur hoger dan	(10-11) 12 °C	12 °C	(10) 12 °C
windkracht minder dan	5 Bft (6 Bft)	5 (tot 6) Bft	5 (tot 6) Bft
maximale neerslag	motregen	motregen	motregen

In tabel 5 is de functie winterverblijfplaats niet opgenomen, aangezien voorliggend onderzoek zich beperkt tot onderzoek in het zomerhalfjaar. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de vraag of een aanvullend onderzoek in het winterhalfjaar nodig is.

Ten aanzien van de werkwijze bij determinatie wordt in alle gevallen geluidswaarneming voorgeschreven, met altijd mogelijkheid voor opname, in verband met eventueel te maken sonogrammen bij onzekerheid over de soort.

Uitwerking

Uit tabel 5 blijkt dat de functies opeenvolgend onderzocht moeten worden, maar de functies kraamverblijf en zomerverblijf vertonen overlap ten aanzien van de periode, zodat in principe maximaal 5 bezoeken voldoende zijn om aan het protocol te kunnen voldoen. Mede in verband met de omvang van het projectgebied zijn de meeste rondes met twee onderzoekers uitgevoerd, elk in het bezit van een bat-detector (type Pettersson D240x) met recorder.

In tabel 6 zijn de tijden en omstandigheden weergegeven bij de uitwerking.

Tabel 6

Specificatie rondes vleermuisonderzoek, zomer 2017

N.B. Weergegevens zijn ontleend aan het KNMI⁹; tijden zonsopkomst en zonsondergang zijn ontleend aan de website zonsondergangtijden.nl

Functie	Datum	Zon op/onder	Tijd van	Tijd tot	Temp min	Wind max
kraamverblijf 1	17 mei	05:42	03:50	05:30	14,8 °C	4 Bft
kraam 1a/kort	2 juni	21:54	21:50	22:40	12,3 °C	2 Bft
kraam 2/zomer 1	20 juni	05:18	03:40	05:30	16,8 °C	3 Bft
zomerverblijf 2	15 juli	05:37	03:45	05:45	10,3 °C	2 Bft
paarverblijf 1	21 aug	20:52	22:50	01:40	9,3 °C	2 Bft
paarverblijf 2	11 sept	20:05	19:55	21:45	13,4 °C	4 Bft

Bij alle rondes was het droog en vaak ook helder weer. In tabel 6 is de minimale gemeten temperatuur weergegeven (weerstation Arcen), bij de avondrondes was het een paar graden warmer dan de in de tabel gegeven waarden. Verder is de maximum uurgemiddelde windsnelheid weergegeven (laatste kolom). Tijdens de avond/nacht is de windsnelheid in de zomer meestal aanmerkelijk geringer dan overdag. Op 11 september was de wind wel vrij krachtig, maar nog onder de protocollaire waarde (zie tabel 5).

De belangrijkste waarnemingen zijn op kaart 1 uitgeplot. Deze kaart bevat niet alle waarnemingen, maar is bedoeld om een beeld te geven waar zich de meeste activiteit voordoet. Hierna zal per functie een toelichting worden gegeven op de resultaten.

4.2. Functie kraam-/zomerverblijf

Op 17 mei is de *eerste ronde* uitgevoerd, in de vroege ochtend, tot aan de zonsopkomst (05.41 u.). Daarbij zijn door de twee onderzoekers rondjes rond de

⁹ <https://projects.knmi.nl/klimatologie/daggegevens/index.cgi>

zeven flatgebouwen gelopen. Vanaf ongeveer 4.45 u. was het zodanig licht, dat vleermuizen ook met het oog waargenomen konden worden. Vanaf 4.24 u. was er in vrijwel de hele wijk veel vleermuisactiviteit.

Tijdens de ronde is een steenmarter gezien langs de weg tussen de blokken (Sint Teuniswijk, zie fig. 1).

Op 2 juni is na de eerste gierzwaluwronde ook een korte (extra), maar onvolledige vleermuisronde gelopen door een van de onderzoekers, waarbij vanaf zonsondergang (21:54 u.) gepost is achter blok 7, waar op 17 mei een kraamverblijf vermoed werd. Er zijn echter geen uitvliegende dieren waargenomen. Enkele minuten na 10 uur werden de eerste vleermuizen foeragerend waargenomen, boven het gazon, direct achter het blok.

De *tweede ronde* is met twee onderzoekers uitgevoerd op 20 juni tussen 3:40 u. en 5:30 u. (zonsopkomst 05:18 u.). Vanaf het begin zijn op verschillende plaatsen in de wijk foeragerende vleermuizen gehoord en later ook gezien. Vanaf 4:30 u. was het al licht. De laatste vleermuizen zijn gehoord rond 5 uur.

Op een tweetal plaatsen is een baltsend mannetje gehoord. Dit wijst op een verblijfplaats in de buurt.

Op de hoek van blok 1 werden aan het eind circa 4 vleermuizen zwermend waargenomen. Op de noordoostpunt van blok 5 is 1 vleermuis het gebouw ingevlogen. Ook in blok 6 is een vleermuis invliegend waargenomen. Achter blok 7 is alleen een vleermuis rondvliegend waargenomen, vermoedelijk bevindt de verblijfplaats zich in de aangrenzende woning langs de Veldenseweg.

Tijdens de ronde zijn twee steenmarters gezien, een langs de Veldenseweg en een langs de Hogeweg.

De *derde ronde* is door twee onderzoekers uitgevoerd op 15 juli tussen 3:45 u. en 5:45 u. (zonsopkomst 05:37 u.). In tegenstelling tot de beide eerste rondes zijn bij de derde ronde slechts enkele vleermuizen waargenomen, wel verspreid over de wijk. Enkele malen is de met de batdetector gehoorde vleermuis ook visueel waargenomen. Op de hoek van blok 1 was sprake van zwermgedrag (vergelijk ronde 2), het is waarschijnlijk dat vleermuizen daar ook ergens boven in de flat naar binnen zijn gegaan. Vanaf 5:14 u. is geen enkele vleermuisactiviteit meer vastgesteld.

Figuur 2 (pag. 16) toont een spectogram van een van de geluidsopnamen van de gewone dwergvleermuis.

Ook tijdens deze ronde is weer een steenmarter gezien, namelijk tussen blokken 4 en 6, opgejaagd door een kat.

Bij alle rondes is in bijna alle gevallen alleen de gewone dwergvleermuis waargenomen, maar eenmaal is ook een laatvlieger waargenomen met de batdetector (tussen blok 3 en 5).

4.3. Functie paarverblijf

De *eerste ronde* is uitgevoerd op 21 augustus, laat op de avond tot ruim anderhalf uur na middernacht. Met twee onderzoekers is voortdurend rond het projectgebied en rond de flats gelopen, waarbij de ene detector op 45 kHz is afgesteld en de andere op 20 kHz. Zodoende kunnen paarroepen goed worden gehoord. Aan de zijkant van blok 6 (kant Hogeweg) is een zogenaamde 'hot spot' aangetroffen, met circa 5 foeragerende vleermuizen en ook paarroepen. Verder zijn paarroepen gehoord rond blokken 1, 2 en 5. Ter hoogte van blokken 3 en 4 zijn geen paarroepen gehoord.

De *tweede ronde* vond plaats op 11 september, vanaf schemertijd (20.00 u.) tot ongeveer twee uur daarna, ook weer met twee onderzoekers. Er stond een vrij sterke wind, maar het was droog en vrij helder weer, zodat uitvliegende dieren in principe goed waarneembaar waren. De eerste drie kwartier is gepost, een onderzoeker stond c.q. liep heen en weer in de Sint Teuniswijk en een onderzoeker postte op de Veldenseweg. Hierbij zijn vanuit blok 5 twee uitvliegende vleermuizen waargenomen (zijde Veldenseweg). In de blokken langs de Sint Teuniswijk zijn geen uitvliegende vleermuizen gezien, maar vanaf 20.10 u. zijn foeragerende vleermuizen gehoord, ter plaatse van de bomen die hier staan. Het feit dat de vleermuizen 5 minuten na zonsondergang ter plaatse waren, geeft aan dat hun verblijf zich op korte afstand bevindt. Hierbij moet ook worden opgemerkt dat het zicht op de flats bemoeilijkt wordt door de hoge bomen, waardoor het moeilijk is alle gevels goed te kunnen observeren vanaf de weg en er dus gemakkelijk dieren gemist kunnen worden.

Na het posten is weer op gelijke wijze als op 21 augustus de wijk doorkruist. Er zijn baltsende mannetjes waargenomen bij blok 3 (zijde Veldenseweg), tussen blokken 4 en 6 (Hogeweg) en naast blok 6 (idem). Verder zijn paarroepen waargenomen tussen blokken 1 en 2 (Veldenseweg), aan de voorkant van blok 2 (Meeuwbeemdweg) en bij blokken 4 en 6 (zijde Hogeweg).

Bij beide rondes is alleen de gewone dwergvleermuis aangetroffen.

4.4. Resumé

In tabel 7 zijn de (belangrijkste) waarnemingen samengevat en vereenvoudigd weergegeven. Er worden in de tabel aantallen weergegeven, deze moeten niet exact worden opgevat, het betreft in de meeste gevallen een indicatie. Uit de tabel wordt duidelijk dat, zoals al bij de bespreking van de afzonderlijke rondes naar voren gekomen is, door de hele wijk heen foeragerende vleermuizen zijn waargenomen. Een uitzondering hierop vormt de Biss Hoensbroeckstraat, deze straat is sterk verlicht, waardoor deze onaantrekkelijk is voor vleermuizen. Ook de

achterzijde van blok 7, waar een speelveld/gazon ligt (buiten het projectgebied) is vrij sterk verlicht, althans bij de laatste ronde, waardoor dit gebied voor vleermuizen minder geschikt is. Verder zijn in de tabel geen herhalingen weergegeven, dus van dieren die bij de verschillende rondjes per avond/ochtend meerdere malen op ongeveer dezelfde plek zijn waargenomen. Bij invliegende en uitvliegende vleermuizen betreft het steeds zichtwaarnemingen.

Tabel 7
Samenvatting vleermuiswaarnemingen

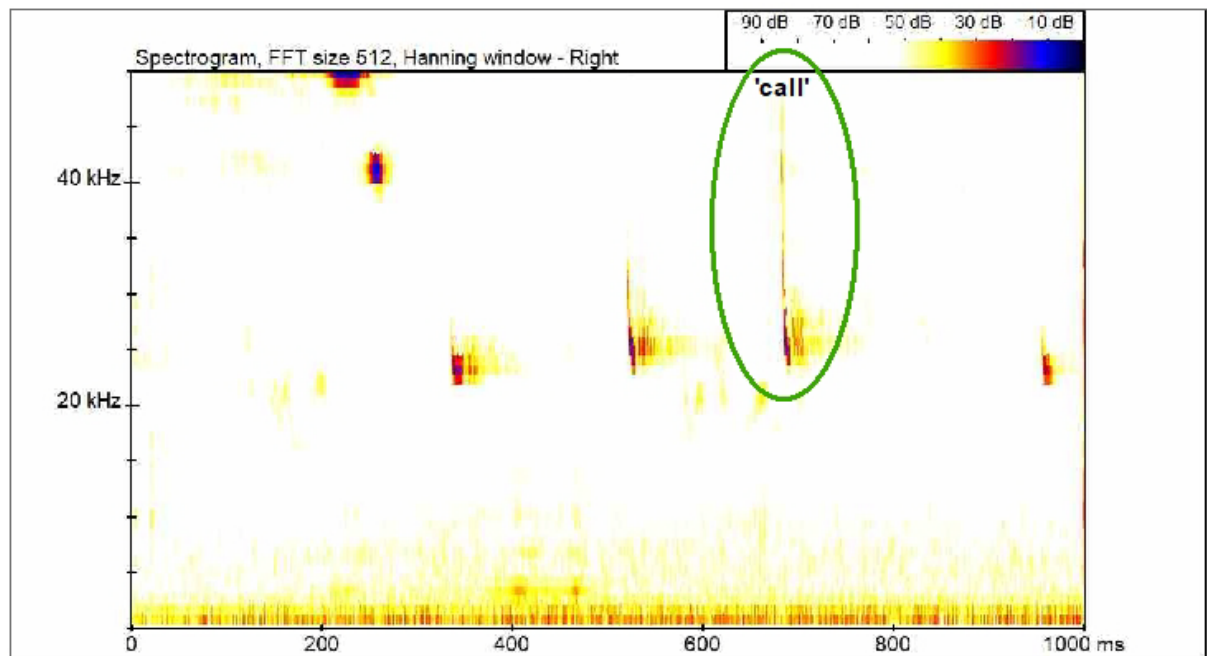
Toelichting: weergegeven is het aantal vleermuizen dat is waargenomen per blok en per rond. Tussen haakjes: overlap met ander (naastliggend) blok

Datum/gedrag	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Totaal
17-mei								
baltsend					1	(1)		1
zwermend		4	2			4		10
kraam							10	10
invliegend			1			1		2
20-jun								
baltsend			1		1			2
zwermend	5					3		8
foeragerend	5		2		2		2	11
kraam								-
invliegend					1	1		2
15-jul								
foeragerend	2	2	3	1	2	1	1	12
zwermend	4							4
21-aug								
foeragerend	1	1	2	3	4	5	2	18
paarrop	2	1	1		2	2	1	9
11-sep								
foeragerend			4					4
paarrop	1	(2)	1	1		(2)		5
uitvliegend					2			2
totaal	20	9	17	5	15	18	16	100

In bijlage 1 zijn de vleermuiswaarnemingen weergegeven, waarvan ook opnamen beschikbaar zijn.

Qua aantal dieren en verblijfplaatsen worden op grond van de verschillende rondes de volgende aantallen geschat:

- populatiegrootte (gewone dwergvleermuis): 15 à 20 exemplaren.
- kraamverblijfplaatsen: 1
- zomerverblijfplaatsen: 4
- paarverblijfplaatsen: 8.

Figuur 2: Spectrogram Time Expansion-opname gewone dwergvleermuis; 15-7-2017 4:50 u. Spectrogram is gegenereerd m.b.v. programma Batsound

5. Discussie, conclusies en vervolgstappen

5.1. Huismus

Het onderzoek naar de huismus in het projectgebied heeft geen waarnemingen van verblijfplaatsen opgeleverd. De onderzoeksrondes zijn uitgevoerd op tijdstippen dat het zeer rustig is in de wijk en er derhalve geen verstoring is van huismussen door mensen, terwijl de gevels ook ongestoord geobserveerd konden worden. In de ecologische quickscan (rapport 201716-A) is al geconstateerd, op basis van een bezoek op een gunstig moment, dat er geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een verblijfplaats in een of meerdere flats. Wel dient hierbij opgemerkt te worden dat de directe omgeving van de flats geschikt leefgebied is voor de huismus, door de aanwezigheid van insectenrijke bomen, schuilplaatsen in de vorm van hagen en relatief veel openbaar groen. In een van de woningen direct naast het projectgebied is wel een nestplaats van de huismus aangetroffen.

5.2. Gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw in het projectgebied heeft geen waarnemingen van in gebruik zijnde nestplaatsen opgeleverd. Wel zijn er zichtwaarnemingen van vogels die potentiële verblijfplaatsen verkennen (voorrunde) en bij de eerste ronde is een gierzwaluw ook invliegend waargenomen. Maar uit vervolgrondes zijn de betreffende plekken (blok 6) niet als nestplaatsen tevoorschijn gekomen. De rondes zijn uitgevoerd onder omstandigheden en op tijdstippen die in het protocol zijn voorgeschreven. Wel dient hierbij nog opgemerkt te worden dat de waarnemingen verstoord zijn door de aanwezigheid van bewoners (en rondhangende jeugd op straat), in die zin dat intensieve observatie van de gevels niet mogelijk was op het tijdstip dat de waarnemingen moeten worden verricht (vroeg avond). Er kan niet 100% worden uitgesloten dat als gevolg daarvan een enkele verblijfplaats toch gemist is. In de ecologische quickscan (rapport 201716-A) is al geconcludeerd dat de openingen in de gevels van de flats slechts matig geschikt zijn voor gierzwaluwen. Als er al gierzwaluwen gebruik van maken, zal het om slechts een enkele nestplaats gaan, maar van een essentieel broedbiotoop voor de gierzwaluw is binnen het projectgebied in elk geval geen sprake.

5.3. Vleermuizen

Aanwezige functies en soorten

Het onderzoek naar de vleermuizen heeft diverse verblijfplaatsen opgeleverd, waarop hieronder meer in detail wordt ingegaan.

Tevens is duidelijk geworden dat het projectgebied ook functioneert als een goed foerageergebied. Dit hangt samen met het groene karakter, waarbij niet slechts gazons aanwezig zijn, maar ook veel insectenrijke bomen, waaronder lindes. Verder staat langs de Veldenseweg een dichte rij hoge bomen, die eveneens een belangrijke functie hebben voor het leefgebied van vleermuizen. Naast foerageergebied mag men ervan uitgaan dat vleermuizen deze bomenrij ook als vliegroute benutten, al is dit niet specifiek onderzocht. In elk geval is langs deze bomenrij gedurende de meeste rondes veel vleermuisactiviteit vastgesteld. Ook langs de Meeuwbeemdweg staan bomen, die als vliegroute dienst (kunnen) doen.

Het groen tussen de blokken heeft een goede foerageerkwaliteit, ook omdat er geen openbare verlichting aanwezig is. Er is hooguit sprake van uitstraling van licht vanuit de appartementen, maar dat is qua intensiteit gering en bovendien gaat deze verlichting in de meeste gevallen 's nachts uit. Qua lichtverstoring zijn alleen de Biss Hoensbroeckstraat en de achterzijde van blok 7 relevant te noemen. Ter plaatse van de eerstgenoemde plaats is ook nauwelijks foerageeractiviteit waargenomen. Bij de eerste rondes is dit wel waargenomen ter plaatse van het gazon met bomen achter blok 7, maar bij de laatste ronde was hier vrij felle verlichting aanwezig. Het kan zijn dat deze verlichting laat op de avond wordt uitgeschakeld, maar dat is niet onderzocht.

Hoewel het projectgebied een hoge bewonersdichtheid kent, heeft dit toch kennelijk geen waarneembaar negatieve gevolgen voor de aanwezigheid van vleermuizen. Dat er vleermuizen zijn, wordt ook door sommige bewoners waarmee gesproken is, bevestigd, al bestaat de indruk dat de meeste bewoners zich hiervan in het geheel niet bewust zijn. Tijdens een van de rondes is door een bewoner met wie gesproken is opgemerkt dat zij, nabij haar appartement, regelmatig vleermuizen ziet uitvliegen ('s avonds).

Tijdens het onderzoek zijn veel vleermuiswaarnemingen gedaan (vergelijk tabel 7, kaart 1 en bijlage 1), maar vrijwel steeds ging het alleen om de gewone dwergvleermuis. Er is slechts eenmaal ook een laatvlieger waargenomen.

Zomerverblijfplaatsen

Aan het eind van §4.4 wordt een schatting gegeven van het aantal verblijfplaatsen binnen het projectgebied. Hierbij dient bedacht te worden dat er sprake is van overlap, dus een zomerverblijfplaats kan tevens een paarplaats zijn. Dit zal bij de meeste zomerverblijfplaatsen binnen het projectgebied ook daadwerkelijk het geval zijn. Opvallend is dat de bij ronde 1 vastgestelde kraamverblijfplaats in blok 7 niet bevestigd is door latere rondes. Ook kraamverblijven kunnen bij de gewone

dwergvleermuis van plaats veranderen. Verder moet hierbij nog opgemerkt worden dat er bij blok 7 tijdens de genoemde ronde geen invliegende dieren waargenomen zijn, maar wel zwermende exemplaren. Dat de kraamverblijfplaats feitelijk in de naastgelegen woning aan de Veldenseweg heeft gezeten, is niet helemaal uit te sluiten. Wel zijn in blokken 3, 5, 6 in- c.q. uitvliegende vleermuizen waargenomen (zie kaart 1). Het gaat dan echter om enkele exemplaren, zodat niet van een kraamverblijf gesproken kan worden.

Winterverblijfplaatsen

Er is geen onderzoek gedaan naar het voorkomen van winterverblijfplaatsen binnen het projectgebied. De scope betrof in eerste instantie de aanwezigheid en aantal verblijfplaatsen in de zomer. Met name paarplaatsen kunnen bij de gewone dwergvleermuis ook een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van winterverblijven. Deze soort geldt als vrij opportunistisch en er worden minder hoge eisen gesteld aan de condities van een winterverblijfplaats dan dat bij meer kritische soorten het geval is. Er wordt daarom vanuit gegaan dat in het onderhavige geval een aantal paarplaatsen ook in de winter door de gewone dwergvleermuis worden benut, al zullen de condities dan suboptimaal zijn. Er zijn evenwel geen aanwijzingen dat er in een van de blokken een winterverblijf van meerdere exemplaren aanwezig is. De flatgebouwen lijken daarvoor ook niet geschikt te zijn.

5.4. Overige beschermde soorten

Tijdens enkele rondes zijn ook 1 à 2 steenmarters in het projectgebied waargenomen. Er zijn echter geen duidelijke plekken aangetroffen waar steenmarters de flatgebouwen binnen zouden kunnen komen. Het wordt niet waarschijnlijk geacht dat er verblijfplaatsen van de steenmarter aanwezig zijn binnen het projectgebied. Vermoedelijk zijn de waargenomen exemplaren afkomstig van woningen in de directe omgeving.

5.5. Conclusies

- 1) Het onderzoek naar de huismus heeft geen nestplaatsen opgeleverd binnen het projectgebied.
- 2) Het onderzoek naar de gierzwaluw heeft evenmin een nestplaats opgeleverd. Aangezien de waarnemingen onder suboptimale condities hebben plaatsgevonden, kan een enkele nestplaats evenwel over het hoofd gezien zijn.

- 3) Het onderzoek naar vleermuizen heeft diverse verblijfplaatsen opgeleverd van de gewone dwergvleermuis. De populatiegrootte wordt geschat op 15 à 20 dieren en het aantal verblijfplaatsen van individuele mannetjes op 8 (paar- en zomerverblijven), terwijl er vermoedelijk 1 kraamverblijf aanwezig is. Naast de gewone dwergvleermuis is ook de laatvlieger waargenomen, zij het slechts incidenteel.
- 4) Ingeschat wordt dat een enkele paarplaats ook benut wordt als winterverblijf. De condities voor winterverblijfplaatsen zijn echter niet optimaal en de flats worden weinig geschikt geacht voor dergelijke verblijfplaatsen.
- 5) Het projectgebied behoort ook tot het leefgebied van de steenmarter, eveneens een gebouwbewonende soort. Er zijn echter geen verblijfplaatsen van de steenmarter vastgesteld in een van de flatgebouwen. De waargenomen exemplaren komen vermoedelijk van woningen in de directe omgeving.

5.6. Vervolgstappen

- 1) Er hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd voor de huismus.
- 2) Om negatieve effecten op gierwaluw volledig uit te sluiten dienen enkele gierwaluwnestkasten aangebracht te worden in de nieuw te bouwen woningen. Voor de gierwaluw hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd.
- 3) Er dient een ontheffing te worden aangevraagd voor de dwergvleermuis. De aanvraag zal vergezeld moeten gaan van een onderbouwing waarin onder andere wordt aangegeven hoe het tijdelijk dan wel permanent verlies van verblijfplaatsen wordt gecompenseerd. Verder dient een gedetailleerde planning van werkzaamheden te worden opgenomen en zal het groot openbaar belang moeten worden aangetoond.
- 4) Er hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd voor de steenmarter. Deze soort is overigens opgenomen op de vrijstellingslijst van de Provincie Limburg voor wat betreft de periode 15 augustus tot eind februari.

Bijlage 1. Lijst van opgenomen vleermuisgeluiden

Hieronder volgt een lijst van de vleermuiswaarnemingen, waarvan ook een opname is gemaakt met de recorder, in een aantal gevallen ook in Time Expansion modus (zie fig. 2 op pag. 16 voor een spectrogram). Zie kaart 1 voor de in de tabel genoemde locaties.

Functie	Datum	Tijdstip	Locatie	Soort	Aantal	Activiteit
kraamverblijf	17-5-2017	04:24	blok 6	gew dwerg	>1	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:26	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:29	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:32	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	4	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:41	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	5	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:46	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	>1	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:51	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	3	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:53	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	17-5-2017	04:55	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	4	foerageerbuzz
	17-5-2017	05:00	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	17-5-2017	05:03	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	3	foerageerbuzz
	17-5-2017	05:14	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	17-5-2017	05:17	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	2	foerageerbuzz
	17-5-2017	05:25	rond blokken 2, 4 en 6	gew dwerg	3	foerageerbuzz
kraam/zomer	2-6-2017	22:11	achter blok 7	gew dwerg	2	foerageerbuzz
(onvolledig)	2-6-2017	22:15	achter blok 7	gew dwerg	1	foerageerbuzz (zicht!)
	2-6-2017	22:16	achter blok 7	gew dwerg	2	foerageerbuzz (zicht!)
	2-6-2017	22:18	achter blok 7	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	2-6-2017	22:22	tussen 2 en 4	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	2-6-2017	22:23	zijkant 2 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	2-6-2017	22:25	zijkant 2 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	2-6-2017	22:26	zijkant 2 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	2-6-2017	22:27	zijkant 2 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
kraam/zomer	20-6-2017	03:46	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	03:47	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	03:50	tussen 3 en 5	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:01	achter blok 3	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:03	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:06	tussen 1 en 3	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:11	achter blok 3	gew dwerg	1	baltsend
	20-6-2017	04:14	zijkant 5 Veldenseweg	gew dwerg	2	foerageerbuzz

Functie	Datum	Tijdstip	Locatie	Soort	Aantal	Activiteit
kraam/zomer	20-6-2017	04:19	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:20	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:21	achter blok 1	gew dwerg	2	foerageerbuzz (zicht!)
	20-6-2017	04:24	tussen 1 en 2	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:28	tussen 3 en 5	laatvlieger	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:31	naast blok 7	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:32	achter blok 7	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:36	tussen 5 en 6, bij auto	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:38	zijkant 3 Veldenseweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:39	tussen 1 en 3	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:41	achter blok 1	gew dwerg	3	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:43	zijkant 1 Veldenseweg	gew dwerg	4	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:46	zijkant 1 Veldenseweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	20-6-2017	04:53	zijkant 5 Veldenseweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
kraam/zomer	15-7-2017	03:59	voorkant blok 2	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:01	tussen 2 en 4 Hogeweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:09	achter blok 7	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:20	tussen 3 en 5	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:21	tussen 5 en 6	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:28	tussen 2 en 4	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:29	tussen 2 en 4	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:34	tussen 3 en 5	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:38	tussen 1 en 2 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:46	tussen 1 en 3 Veldenseweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:48	tussen 1 en 2 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:49	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz (zicht!)
	15-7-2017	04:50	achter blok 3	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:58	voor blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	04:59	blok 1 Veldenseweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	05:00	blok 1 Veldenseweg, punt dak	gew dwerg	1	zwermend (zicht!)
	15-7-2017	05:01	tussen 1 en 3 Veldenseweg	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	05:09	blok 4 Teuniswijk	gew dwerg	1	foerageerbuzz
	15-7-2017	05:14	achter blok 1	gew dwerg	1	foerageerbuzz
paarverblijf	11-9-2017	21:16	blok 6 Hogeweg	gew dwerg	1	paarroep

20jun 15jul 21aug 11sep

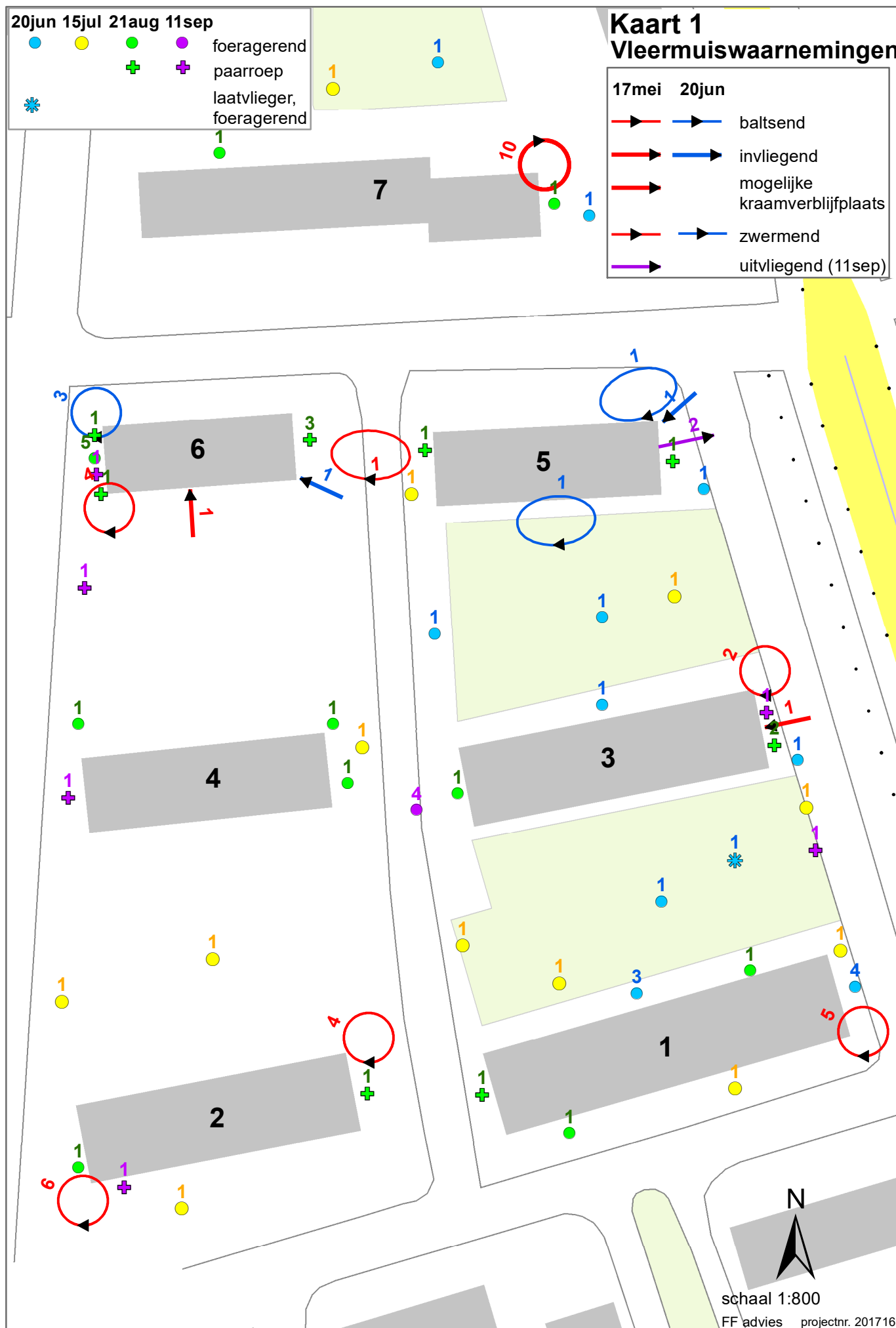
foeragerend
paarrop
laatvlieger,
foeragerend

Kaart 1 Vleermuiswaarnemingen

17mei 20jun

- baltsend
- invliegend
- mogelijke kraamverblijfplaats
- zwermend
- uitvliegend (11sep)

schaal 1:800

FF advies projectnr. 201716